General Optical Council

Adroddiad Blynyddol y Cyngor Optegol Cyffredinol i Gomisiynydd y Gymraeg 2025-26

Cynnwys

Cyflwyniad 1
Cefndir 2
Ymgorffori ystyriaethau'r Gymraeg 2
Safonau cyflenwi gwasanaethau 3
Dysgu a gwneud penderfyniadau 4
Safonau gweithredol 5
Ymgysylltu â datblygiadau'r Gymraeg 5
Cydymffurfiaeth a chwynion 6
Edrych ymlaen 6
Casgliadau 6

Cyflwyniad

Eleni yw ein trydedd flwyddyn o weithredu o dan y Safonau Iaith presennol. Mae'r Safonau wedi ennill eu plwyf o ran sut rydyn ni'n gweithio fel rheoleiddiwr. Rydyn ni'n eu gweld nid yn unig fel dyletswydd statudol, ond hefyd fel rhan o'n hymrwymiad ehangach i degwch, i gynhwysiant ac i drin pobl â pharch.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ein pwyslais oedd cryfhau hyder a chysondeb yn y ffordd rydyn ni'n cymhwyso'r Safonau. Mae hyn wedi cynnwys cefnogi cydweithwyr ac arweinwyr i wneud penderfyniadau gwybodus, i ystyried effeithiau ar y Gymraeg yn gynharach, ac i barhau i wella mynediad at wasanaethau ar gyfer siaradwyr Cymraeg.

Gwelwyd datblygiadau ehangach yn ymwneud â'r Gymraeg eleni hefyd, gan gynnwys adroddiadau thematig a chanllawiau diwygiedig Comisiynydd y Gymraeg. Rhoddodd y rhain gyfleoedd defnyddiol i feddwl am ein ffordd o weithio ac i nodi meysydd lle gallwn barhau i gryfhau ein gwaith.

Diolch i ymrwymiad cydweithwyr ar draws y sefydliad, cymorth y Fforwm Rheoleiddwyr ar y Cyd Safonau'r Gymraeg ac ymgysylltu parhaus â rhanddeiliaid a Chomisiynydd y Gymraeg, y mae ein cynnydd wedi'i wneud. Rydyn ni'n cydnabod bod hyrwyddo'r Gymraeg yn waith parhaus, ac rydyn ni'n parhau i fod wedi ymrwymo i wella mynediad a gwelededd o flwyddyn i flwyddyn.

Gellir dod o hyd i [adroddiadau blynyddol blaenorol] ynglŷn â'r Gymraeg yn Gymraeg ac yn Saesneg ar ein gwefan.

Cefndir

Mae'r Cyngor Optegol Cyffredinol yn rheoleiddio gwasanaethau gofal llygaid ar draws y DU. Ein cenhadaeth yw diogelu'r cyhoedd drwy gynnal safonau uchel ym maes gwasanaethau gofal llygaid. Rydyn ni'n gwneud hynny drwy'r ffyrdd canlynol:

- Gosod safonau ar gyfer addysg a hyfforddiant optegol, perfformiad ac ymddygiad.
- Cymeradwyo cymwysterau sy'n arwain at gofrestru.
- Cynnal cofrestr o unigolion sy'n addas i ymarfer neu hyfforddi fel optometryddion neu optegwyr cyflenwi, a chyrff corfforaethol sy'n addas i gynnal busnes fel optometryddion neu optegwyr cyflenwi.
- Ymchwilio a gweithredu lle gallai addasrwydd cofrestrwyr i ymarfer, hyfforddi neu gynnal busnes fod wedi'i amharu.

Mae cofrestrwyr yn cynnwys optometryddion, optegwyr cyflenwi, optometryddion ac optegwyr cyflenwi dan hyfforddiant a rhai busnesau. Rydyn ni'n parhau i gymeradwyo Prifysgol Caerdydd fel unig ddarparwr addysg cymeradwy y Cyngor Optegol Cyffredinol yng Nghymru. Mae hyn yn rhoi cyswllt uniongyrchol i ni â myfyrwyr a chofrestrwyr yng Nghymru ac yn tanlinellu pam mae sicrhau mynediad teg at wasanaethau Cymraeg yn bwysig.

Creodd Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 Safonau'r Gymraeg a rôl Comisiynydd y Gymraeg. Ar gyfer y Cyngor Optegol Cyffredinol, mae'r Safonau'n golygu sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg a bod pobl ar draws Cymru yn cael cyfleoedd ymarferol i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud â ni.

Ers cydymffurfio â'r Safonau, rydyn ni wedi parhau i adeiladu ar y sylfeini a sefydlwyd yn ystod y broses weithredu. Mae ystyriaethau'r Gymraeg bellach yn rhan o'n gwaith bob dydd, o gyfieithu dogfennau i sicrhau y gellir cael mynediad at ein gwefan, ein gwasanaethau ffôn a'n gwrandawiadau yn Gymraeg pan fo angen.

Mae'r cyfrifoldeb am gydymffurfiaeth o ddydd i ddydd yn parhau yn nwylo ein Rheolwr Cydraddoldeb, Amrywiaeth a Chynhwysiant, gan adlewyrchu'r ffaith bod y Gymraeg yn flaenoriaeth reoleiddiol a chynhwysiant.

Ymgorffori ystyriaethau'r Gymraeg

Rydyn ni wedi parhau i fabwysiadu dull ymarferol a chynhwysol o ymgorffori Safonau'r Gymraeg ar draws y sefydliad.

Mae hyn wedi cynnwys:

- Parhau i gynnwys ymwybyddiaeth o Safonau'r Gymraeg o fewn yr holl sesiynau cynefino i newydd-ddyfodiaid.
- Cynnal canllawiau ac adnoddau i gydweithwyr drwy ein mewnrwyd fewnol.

- Gweithio'n gydweithredol drwy Fforwm Rheoleiddwyr ar y Cyd Safonau'r Gymraeg.
- Sicrhau bod ystyriaethau'r Gymraeg yn parhau'n rhan o'n prosesau Asesu'r Effaith ar Gydraddoldeb.
- Cefnogi arweinwyr a rheolwyr i ddeall eu cyfrifoldebau drwy sesiynau ymwybyddiaeth a gwneud penderfyniadau wedi'u targedu.
- Adolygu canllawiau, gohebiaeth ac adroddiadau thematig a gyhoeddwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg.

Drwy gydol y flwyddyn, gofynnodd cydweithwyr am gyngor ar gymhwyso'r Safonau ar draws ystod o ffrydiau gwaith. Helpodd hyn i sicrhau bod penderfyniadau'n gyson, yn gymesur ac yn cyd-fynd â'r egwyddor na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Roedd hyn yn cynnwys ystyried gofynion cyhoeddi, gwasanaethau digidol, cyfathrebu, dogfennau llywodraethu a datblygu polisïau.

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Rydyn ni wedi parhau i gryfhau'r ffyrdd y gall pobl ddefnyddio ein gwasanaethau yn Gymraeg. Yn ystod 2025-26:

- Parhaodd ein system ffôn awtomataidd a'n gwefan i fod ar gael yn Gymraeg.
- Parhaodd cyfieithiadau Cymraeg o wybodaeth allweddol i'r cyhoedd i gael eu darparu.
- Fe wnaethom gynnal trefniadau ar gyfer cyfieithu ar y pryd a gwasanaethau cyfieithu yn Gymraeg pe bai eu hangen.
- Parhaodd swyddogaethau'r Gymraeg i fod ar gael drwy ein platfform MyGOC
- Parhaodd cynnwys y we i fod ar gael yn Gymraeg drwy ein gwefan, gan gefnogi mynediad at wybodaeth yn Gymraeg.

Yn ystod y flwyddyn, ystyriodd cydweithwyr sut mae gofynion y Gymraeg yn berthnasol i'n gwasanaethau digidol. Gan adeiladu ar fynediad i'r Gymraeg o fewn MyGOC, adolygodd cydweithwyr sut mae gofynion y Gymraeg yn berthnasol i ddeunydd cyfathrebu cofrestrwyr, ffurflenni ar-lein a chyfathrebu awtomataidd. Helpodd hyn i sicrhau y gall defnyddwyr Cymraeg dderbyn gwasanaethau o'r un ansawdd a hygyrchedd i'r rhai sydd ar gael yn Saesneg.

Rydyn ni hefyd yn parhau i hyrwyddo ein gwasanaethau Cymraeg drwy we-dudalennau pwrpasol a gwybodaeth glir sydd wedi'i chynnal am sut gall defnyddwyr sy'n siarad Cymraeg gael mynediad at gymorth, gohebiaeth, cyfarfodydd a gwasanaethau eraill yn Gymraeg.

Drwy gydol y flwyddyn, rydyn ni'n parhau i ddefnyddio dull cymesur wrth benderfynu a ddylid cyfieithu dogfennau adeg eu cyhoeddi. Rhoddwyd ystyriaeth i'r gynulleidfa darged, y pwnc, yr effaith bosib ar siaradwyr Cymraeg, a'r egwyddor o beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Lle nad oedd dogfen wedi'i chyfieithu'n rhagweithiol, parhaodd trefniadau clir ar waith i ddarparu fersiwn Gymraeg ar gais.

Yn y Cyngor Optegol Cyffredinol, rydyn ni eisiau i bobl gael dewis go iawn yn y ffordd maen nhw'n defnyddio ein gwasanaethau. Mae hynny'n golygu gallu ymgysylltu â ni'n Gymraeg lle maen nhw'n dymuno gwneud hynny, boed drwy ymgynghoriadau, gohebiaeth, cyfarfodydd neu fynediad at ddeunyddiau wedi'u cyfieithu.

Dysgu a gwneud penderfyniadau

Un o'r meysydd y canolbwyntiwyd arno yn ystod 2025-26 oedd helpu cydweithwyr i deimlo'n fwy hyderus wrth gymhwyso Safonau'r Gymraeg yn ymarferol.

Nid yw cydymffurfio wastad yn fater o gyfieithu pob dogfen neu gymryd yr un ffordd o weithio ym mhob sefyllfa. Yn aml mae'n gofyn am ystyried y gynulleidfa, effaith a chymesuredd, tra'n sicrhau nad yw siaradwyr Cymraeg dan anfantais.

Yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom gyflwyno sesiwn bwrpasol ar Safonau'r Gymraeg i uwch arweinwyr. Canolbwyntiodd y sesiwn ar wneud penderfyniadau ymarferol ac anogodd gydweithwyr i ystyried:

- A allai siaradwr Cymraeg fod dan anfantais.
- A ystyriwyd goblygiadau'r Gymraeg yn ddigon cynnar.
- A ellid egluro a chyfiawnhau penderfyniadau'n glir.

Fe wnaethom hefyd gefnogi cydweithwyr gydag ymholiadau ymarferol drwy gydol y flwyddyn, gan helpu timau i gymhwyso'r Safonau yn gyson ar draws ystod o waith. Roedd hyn yn cynnwys cyngor ar ofynion cyfieithu, gwasanaethau digidol a chyfathrebu.

Fe wnaethom hefyd ystyried sut mae Safonau'r Gymraeg yn berthnasol i newidiadau yn ein llwybr cofrestru tramor yn y dyfodol. Fel rhan o'r gwaith hwn, adolygodd cydweithwyr sut gallai gofynion y Gymraeg fod yn berthnasol i brosesau ymgeisio a chyfweliadau ar gyfer ymgeiswyr tramor. Roedd hyn yn cynnwys ystyried yr effaith bosib ar ymgeiswyr sy'n siarad Cymraeg, adolygu'r trefniadau cyfredol a nodi cynlluniau wrth gefn priodol pe bai cais i ddefnyddio'r Gymraeg yn codi. Er nad oes unrhyw geisiadau am ddarpariaeth Gymraeg wedi'u derbyn hyd yn hyn drwy'r llwybr hwn, rhoddodd y drafodaeth gyfle defnyddiol i ystyried goblygiadau'r Gymraeg yn gynnar ac i sicrhau bod dull clir a chymesur ar waith yn y dyfodol. Mae hyn wedi cryfhau ein gallu i wneud penderfyniadau teg, tryloyw sy'n seiliedig ar dystiolaeth wrth gynnal llwybrau clir ar gyfer mynediad at y Gymraeg lle bo angen.

Yn ystod y flwyddyn, cafodd arweinwyr eu briffio hefyd ar ddatblygiadau i ffordd Comisiynydd y Gymraeg o reoleiddio, gan gynnwys cyflwyno Polisi Gorfodaeth diwygiedig. Rhoddodd hyn gyfle i atgyfnerthu disgwyliadau o ran dogfennu penderfyniadau, gan ddangos cymesuredd yn benodol.

Safonau gweithredol

Mae ein safonau gweithredol yn canolbwyntio ar ymgorffori’r Gymraeg i'r ffordd rydyn ni’n gweithio fel sefydliad. Mae hyn yn golygu cefnogi cydweithwyr i ddatblygu sgiliau, i fonitro defnydd iaith ar draws ein gweithlu ac i sicrhau bod gofynion y Gymraeg yn cael eu hystyried wrth recriwtio.

Yn ystod 2025-26 fe wnaethom y canlynol:

- Parhau i fonitro gallu a defnydd o'r Gymraeg drwy fonitro cydraddoldeb y gweithlu.
- Asesu gofynion y Gymraeg fel rhan o brosesau recriwtio.
- Parhau i ddarparu sesiynau ymwybyddiaeth o'r Gymraeg drwy brosesau cynefino a chyfleoedd dysgu parhaus.

Yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom ofyn i swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ynglŷn â monitro'r gweithlu a gofynion adrodd blynyddol. Helpodd hyn i sicrhau bod ein ffordd o weithio yn parhau i fod yn gyson â'r Safonau a rhoddodd fwy o eglurder o ran ein rhwymedigaethau adrodd.

Fe wnaethon ni hefyd fanteisio ar y cyfle i adolygu ein trefniadau recriwtio a'r ffordd y mae gofynion y Gymraeg yn cael eu hystyried mewn swyddi yn dilyn gohebiaeth wrth Gomisiynydd y Gymraeg. Er ein bod yn rheoleiddiwr ar gyfer y DU gyfan ac nad oes gennym swyddi lle mae sgiliau Cymraeg yn hanfodol ar hyn o bryd, fe wnaeth y broses o adolygu ein trefniadau ein helpu i sicrhau bod ein ffordd o weithio yn parhau i fod yn gymesur, yn briodol ac yn cyd-fynd â disgwyliadau'r Safonau.

Byddwn yn parhau i fonitro datblygiadau sy’n berthnasol i safonau sy'n gysylltiedig â'r gweithlu ac unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan Gomisiynydd y Gymraeg yn y dyfodol.

Ymgysylltu â datblygiadau’r Gymraeg

Yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom adolygu adroddiadau thematig, canllawiau a gohebiaeth a gyhoeddwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg.

Er bod nifer o'r canllawiau hyn wedi'u hanelu at gyrff cyhoeddus mwy o faint sy'n gweithredu'n gyfan gwbl yng Nghymru, serch hynny, bu’n gyfle defnyddiol i fyfyrio. Yn benodol, roeddent yn atgyfnerthu pwysigrwydd gwelededd, hygyrchedd a chynllunio'r gweithlu wrth gefnogi'r iaith Gymraeg.

Fe wnaethom hefyd ystyried y Polisi Gorfodaeth diwygiedig a gyhoeddwyd gan y Comisiynydd. Mae'r polisi'n rhoi pwyslais cryf ar gydweithio, cefnogaeth a gwelliant parhaus, gan dynnu sylw hefyd at bwysigrwydd sefydliadau'n gallu dangos sut mae ystyriaethau'r Gymraeg wedi llywio eu penderfyniadau.

Ochr yn ochr â hyn, fe wnaethom ystyried datblygiadau sy'n deillio o Ddeddf y Gymraeg ac Addysg (Cymru) 2025 a rhoddwyd ystyriaeth i unrhyw oblygiadau ar gyfer ein ffordd o weithio yn y dyfodol.

Mae'r datblygiadau hyn wedi helpu i siapio ein ffordd o feddwl a byddant yn parhau i lywio ein gwaith yn y dyfodol.

Cydymffurfiaeth a chwynion

Ni dderbyniwyd unrhyw gwynion yn ymwneud â Safonau'r Gymraeg yn ystod 2025-26. Er bod hyn yn awgrymu bod ein trefniadau'n gweithio'n effeithiol, rydyn ni'n cydnabod nad yw absenoldeb cwynion yn unig yn dangos cydymffurfiaeth. Felly rydyn ni'n parhau i fonitro ein trefniadau'n rhagweithiol ac yn cynnig llwybrau clir ar gyfer adborth a chwynion yn Gymraeg.

Edrych ymlaen

Ein pwyslais ar gyfer 2026-27 fydd:

- Parhau i ymgorffori ystyriaethau'r Gymraeg wrth wneud penderfyniadau fel sefydliad.
- Adolygu cynnwys a phrofiadau defnyddwyr yn Gymraeg ar draws ein gwasanaethau digidol.
- Monitro datblygiadau sy'n deillio o Ddeddf y Gymraeg ac Addysg (Cymru) 2025 ac unrhyw newidiadau cysylltiedig i ddisgwyliadau o dan y Safonau.
- Parhau i ymgysylltu â Fforwm Rheoleiddwyr ar y Cyd Safonau'r Gymraeg.
- Parhau i adolygu trefniadau ein gweithlu a'n trefniadau recriwtio yng ngoleuni canllawiau sy'n dod i'r amlwg gan Gomisiynydd y Gymraeg.
- Parhau i fonitro datblygiadau o ran dull rheoleiddio a gorfodaeth y Comisiynydd.
- Archwilio cyfleoedd i gasglu adborth wrth randdeiliaid sy'n siarad Cymraeg o ran eu profiad o ymgysylltu â'r Cyngor Optegol Cyffredinol.

Casgliadau

Rydyn ni'n falch o'r cynnydd a wnaethom yn ystod ein trydedd flwyddyn o gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.

Eleni, rydyn ni'n canolbwyntio llai ar weithredu a mwy ar ymgorffori'r Safonau i benderfyniadau bob dydd. Rydyn ni'n parhau i gryfhau gwasanaethau, i gefnogi cydweithwyr ac arweinwyr i ddeall eu cyfrifoldebau, ac i fyfyrio ar ddisgwyliadau sy'n dod i'r amlwg gan Gomisiynydd y Gymraeg.

Mae'r Gymraeg yn rhan bwysig o hunaniaeth a diwylliant Cymru, a'n rôl ni fel rheoleiddiwr ar draws y DU yw sicrhau ei bod yn cael ei thrin gyda thegwch, parch a chydraddoldeb.

Rydyn ni'n ystyried Safonau'r Gymraeg nid yn unig fel dyletswydd gyfreithiol, ond fel cyfle i feithrin ymddiriedaeth, i hyrwyddo cynhwysiant ac i sicrhau y gall siaradwyr Cymraeg gael mynediad at ein gwasanaethau gyda hyder. Rydyn ni'n parhau i fod wedi ymrwymo i ddysgu, i wella ac i adeiladu ar y cynnydd a wnaed yn ystod y tair blynedd ddiwethaf.